

Arap Dilinde “Vâv” (ﻭ) Edatının Fonksiyonları

Mahfuz GEYLANİ*

Öz

Edatlar kendi başlarına herhangi bir anlam ifade etmeyen, cümle içerisinde anlam yüklenen unsurlardır. İsim ve filleri birbirine bağlama işlevi görürler. Edatlar konuşan kişinin farklı anlamlar oluşturmak için başvurduğu araçtır. Kendisinden sonra gelen sözcükleri etkilerler. Yani o sözcükler üzerinde amil olurlar. Klasik nahiv kitaplarında isim ve fiilden sonra zikredilen harf bölümünde geniş bir şekilde ele alınırlar. Bu edatlardan Arap dilinde kullanımı geniş olanlardan birisi de “vâv” harfidir. Bu çalışmada “vâv” edatının/harfının Arap dilindeki işlevine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edat, Vav harfi, Atf, İştirâk, Arapça

Functions of Preposition “Vâv” in Arabic Language

Abstract

Prepositions are elements that do not make any sense in themselves and are loaded in a sentence. Prepositions serve to link nouns and verbs. Prepositions are tools that a person uses to create different meanings. Prepositions affect words after it. Prepositions have effects on that words. In classical nahiv (syntax) books, prepositions are discussed in the letter section mentioned after the noun and verb. One of these prepositions is widely used “vav” letter. In this study, the function of the prepositions/letter “vav” in Arabic language is emphasized.

Keywords: Preposition, The Letter “Vav”, Reference, Participation, Arabic

Giriş

Nahiv alimlerinin isim ve fiilin dışında üçüncü kelime çeşidi olarak ele aldığı mana harfleri (hurufu’l-me’ânî) vardır. Bunlara tek başına bir anlam taşımayıp diğer kelimelerle (isim ve fiillerle) birlikte kullanıldıklarında anlam bildirmeleri sebebiyle “mana harfleri” denildiği gibi terkip içerisinde isimleri fiillere bağladıkları veya fiiller ile isimler arasında anlam ilişkisi kurulmasında vasıta görevi yaptıkları için “rabt harfleri” (bağlaç) ve “edevât” adı da verilir. Bu harflerin cümle içerisinde

---

* Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, mahfuzokulevi@hotmail.com, orcid.org/0000-0001-6148-4342, Research Article/Araştırma Makalesi, Received/Geliş Tarihi: 16.12.2019, Accepted/Kabul Tarihi: 01.01.2020, Published/Yayım Tarihi: 18.03.2020.

gördükleri fonksiyona göre birçok çeşidi vardır: Cer, atıf, nasb, cezm, istifhâm, cevap, istisnâ, nidâ şartı, teşbih, tevkîd, tenbîh, masdar, kasr, istikbâl, sıla, talep, nefy, nehy, emir, tahzîz-tendîm-arz, ta'lîl, temenni, terecci, tarif vb. harflerle fiile benzeyen harfler gibi. Sayıları 150'yi aşan huruf-i me'âni içinde isim soylu olanlar yanında birkaç fiil de vardır. Ancak çoğu harf olduğu için "tağlib" yoluyla onlar da bu ad altında toplanmıştır.¹

Edatlar kendi başlarına herhangi bir anlam ifade etmeyen, cümle içerisinde anlam yüklenen unsurlardır. İsim ve filleri birbirine bağlama işlevi görürler.² Edatlar fonksiyon itibariyle amel edenler (el-hurufu'l-'âmile) ve etmeyenler (el-hurûfu'l-mühmele) olmak üzere üç gruba ayrılır. Kullanım itibariyle sadece isme, sadece fiile ve her ikisine dahil olma özelliğini gösterenler de vardır. Mesela cer harfleri sadece isme ve isim soylu kelimelere, nasb harfleri sadece muzâriye, atıf harfleri ise hem isme hem de fiile dahil olur.³

Edatlar konuşan kişinin farklı anlamlar oluşturmak için başvurduğu araçtır. Edatlar kimi zaman kendisinden sonra gelen kelimenin sonunda bir hareke değişikliğini ya da sükûnu gerekli kılabilir. Bu yönüyle edatlar kendisinden sonra gelen sözcükleri etkilerler. Yani o sözcükler üzerinde âmil olurlar.⁴

Edat konusu Arap dili gramerinin üç ana bölümünden biri olarak kabul edilmiş ve klasik nahiv eserlerinde isim ve fiilden sonra ayrı bir bölümde detaylıca yerini almıştır.⁵ Edatların yüklendikleri işlevleri, edat için yapılan; 'kelime ya da cümleleri birbirine bağlar, kendisi dışındaki kelimelerle anlam kazanır, kullandığı kelimenin cümle içindeki diğer kelimelerle ilişkisini gösterir' şeklindeki tanımlamalar anlatmaktadır.⁶

Arap Dilinde "Vâv" (ﺀ) Edatının Fonksiyonları

¹ İsmail Durmuş, "Harf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1997, c. XVI, s. 163.

² Halil İbrahim Kaçar, "Arapça'da Meâni (semantik) Açısından Atıf (Bağlama) Edatları", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XVI/II, 2012, ss. 163-191, s. 164.

³ Durmuş, "Harf", s. 163.

⁴ Muhammed Hân, "Arap Dilinde Edatların Yapı ve Fonksiyonları", Çev. Abdullah Hacibekiroğlu, *Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XIV, 2015, 129-140, s. 130.

⁵ Abdullah Hacibekiroğlu, *Arap Dilinde Edatların Metinde Kurduğu Anlamsal İlişkiler*, Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015, s. 14.

⁶ Güler Koca, *Arap Dilinde Edatların İşlevselliği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 36.

Çalışma konumuzu teşkil eden “vâv” edatı/harfi Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu, ebced tertibinin ve Fenike alfabesinin altıncı harfi olup ebced hesabında sayı değeri 6’dır. Fenike alfabesinden gelen “vâv” adı değişmeden Ârâmice, İbrânice ve Arapça’ya geçmiştir. Eski Türkçe’de vâv sesi yoktur. İlk defa Uygur metinlerinde Arapça ve Farsça’dan gelen kelimelerde ortaya çıkmıştır.⁷

“Vâv” edatı morfolojik yapı değişikliği çerçevesinde söyleniş hafifliği sağlamak gibi amaçlarla hemze, elif, yâ ve tâ’ya dönüşebilir. “Vâv” edatı/harfi zâid eliften sonra gelirse “سما/سماء”⁸ ve قائل/قاول⁹ örneklerinde olduğu gibi hemzeye dönüşür. Ecvef fiillerde aynel fiil olarak geldiğinde “قال/قول” örneklerinde olduğu gibi elife dönüşür.¹⁰ “سَيِّدٌ” ve “صَيِّبٌ” örneklerinde de “yâ” harfine dönüşür.¹¹ Aynı şekilde vâv edatı “افتعل” vezninde faul fiil olarak geldiğinde ise “اتعد/اتعد”¹², “اتصف/اتصف”¹³ ve “اتفق/اتفق”¹⁴ örneklerinde olduğu gibi “tâ” harfine dönüşür.

“Vâv” edatı/harfi Arap dilinde geniş bir kullanım alanına sahiptir. “Vâv” edatının cümle içerisinde ifade ettiği anlamlar şu başlıklar altında ele alınabilir:

1. Atf “vâv”ı:

Ma’tûf ile ma’tûfu aleyh arasında birliktelik (musâhebe), öncelik (kabliyyet) ve (ba’diyyet) gibi bir sıralamaya tabi tutulmaksızın hükümde ortaklık (iştirâk/mutlak cem’) anlamını ifade eder.¹⁵ “جاء زيدٌ و عمرٌ” cümlesinde Zeyd ve

⁷ İsmail Durmuş, “Vâv”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 2012, c. XXII, s. 574, 575.

⁸ Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Hamlâvî, *Şazel-arf fi fenni’s-Sarf*, Tahk. Muhammed b. Ferid, Mektebetu’t-Tevfikîyye, Kâhire, ts., s. 133.

⁹ Süleyman Feyyâd, *İstihdâmu’l-hurûfi’l-Arabiyye*, Dâru’l-Merih, Riyâd, 1418/1998, s. 117.

¹⁰ Abduhu’r-Râcihî, *et-Tatbîku’s-sarfî*, Dâru’n-Nehdeti’l-Arabiyye, Beyrût, 1426/2004, c. III, s. 150, 151; el-Hamlâvî, *Şazel-arf fi fenni’s-Sarf*, s. 141; Feyyâd, *İstihdâmu’l-hurûfi’l-Arabiyye*, s. 117.

¹¹ Ebû Bîşr Ömer b. Osmân b. Kanber Sibeveyh, *el-Kitâb*, Tahk. Abdusselâm Muhammed Hârûn, Mektebetu’l-Hancî, Kâhire, Dâru’r-Rifâi, Riyâd, 1402/1982, c. IV, s. 365.

¹² Muvaffikuddîn Ya’îş b. Ali b. Ya’îş en-Nahvî, *Şerhu’l-Mufassal*, İdâretu’t-Tibâ’atu’l-Muniriyye, Mısır, tsz., c. X, s. 36.

¹³ er-Râcihî, *et-Tatbîku’s-sarfî*, s. 165.

¹⁴ Feyyâd, *İstihdâmu’l-hurûfi’l-Arabiyye*, s. 117.

¹⁵ Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebi Bekr es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fi şerhi’l-Cem’u’l-cevâmi’*, Tahk. Ahmed Şemsuddîn, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrût, 1418/1998, c. III, s. 155; Cemâluddîn Muhammed Abdullâh b. Abdullâh İbn Mâlik et-Tâi el-Ceyyânî el-Endelüsî, *Şerhu’t-Teshîl*, Tahk. Abdurrahmân es-Seyyid, Muhammed Bedevî el-Mahtûn, Hicr Li’t-Tibâ’a ve’n-Neşr, 1410/1990, c. III, s. 348; Ebû Bekr Muhammed b. Sehl b. es-Serrâc en-Nahvî el-Bağdâdî, *el-Uşûl fi’n-Nahv*, Tahk. Abdu’l-Hüseyn el-Fetelî, Muessesetu’r-Risâle, Beyrût, 1417/1996, c. II, s. 55; Bahâuddîn Abdullâh b. ‘Akil el-Ukaylî el-Hemedânî el-Mısırî, *Şerhu İbn’ Akil*, Talk. Kâsim eş-Şemmâî er-Reffâi, Dâru’l-Kalem, Beyrût, tsz., c. II, s. 189; Cemâluddîn İbn Hişâm el-Ensârî, *Muğni’l-*

Amr'ın “gelme” eylemindeki ortaklıkları ifade edilmiştir. Bu ifadeden bir karinenin olmaması durumunda önce Zeyd sonra Amr gelmiş olabilir veya önce Amr ve sonra Zeyd gelmiş olabilir, ya da ikisi beraber aynı anda gelmiş olabilir, şeklindeki bütün ihtimallerin anlaşılması mümkündür.¹⁶ Ancak *اسْتَرَضَ إِمًا مَاشِيًا وَأَمَّا رَكُوبًا* / Ya yürüyerek ya binek üzere yürü, örneğinde olduğu gibi “vâv” (و) atf edatı *إِمًا*’den önce gelmesi durumunda ortaklık (iştirâk) anlamını ifade etmez.¹⁷

Kûfe dil bilginlerine göre “vâv” edatı tertib anlamını ifade eder.¹⁸ Ancak *المال بين زيد و عمرو*¹⁹ âyeti ve *وقالوا ما هي إلا حياتنا الدنيا نموت ونحيا وما يُهلكنا إلا الدهر*²⁰ örneği bu görüşte olan ekol mensuplarının aleyhine delil olarak ileri sürülmüştür.²¹

“Vâv” harfi atf edatı olarak kullanıldığında,

lebîb ‘an kutubi’l-e’ârib, Tahk. el-Fâhûri, Dâru’l-Cil, Beyrût, 1411/1991, c. I, s. 569; İbn Ya’îş, *Şerhu’l-Mufasssal*, c. VIII, s. 90; Ebu’l-Hasan Ali b. İshâ er-Rummâni en-Nahvî, *Ma’âni’l-hurûf*, Tahk. İrfân b. Selîm el-Eşâ Hassûne ed-Dimeşki, el-Mektebetu’l-Asriyye, Beyrût, 1426/2005, s. 37; Muhammed b. ‘Abdirrahîm el-Meylânî, *Şerhu’l-Muğni*, 1390, s. 95; Cemâluddîn İbn Hişâm el-Ensârî, *Hallu’l-ma’âkid*, Salah Bilici Kitabevi Yayınları, İstanbul, tsz., s. 81, 82; Mustafâ el-Galâyîni, *ed-Durûsu’l-Arabiyye*, Tank: ‘Abdulmun’im Hefâce, el-Memleketu’l-Asriyye, Beyrût, 1414/1994, c. III, s. 245; Ebu’l-Kâsım Abdurrahmân b. İshâk ez-Zeccâci, *Hurûfu’l-ma’âni*, Tahk. Ali Tefîk el-Hamad, Müessesetu’r Risâle, Ürdün, 1406/1986, s. 36; Muhammed b. Ahmed b. Abdalbârî el-Ehdeli, *el-Kevâkibu’d-dürriyye*, Muessesetu’l-Kutubi’s-Sekkâfiyye, Beyrût, 1433/2012, s. 463; Mecduddîn Muhammed b. Ya’kûb el-Fîrûzâbâdi, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhîit*, Tert: Halîl Memûn Şeyhâ, Dâru’l-Ma’rife, Beyrût, 1430/2009, s. 1374; Muhammed b. Ali b. İbrâhîm b. el-Hatîb el-Mevzi’î, *Mesâbilu’l-ma’âni fi hurûfi’l-ma’âni*, Tahk. ‘Aid b. Nafi’ b. Hasifullâh el-Umerî, Dâru’l-Menâd, 1414/1993, s. 519; Ebû Hayyân el-Endelûsî, *İrtişâfu’d-darab min lisâni’l-Arab*, Tahk. Recep Osmân Muhammed, Mektebetu’l-Hancı, Kâhire, 1418/1998, c. II, s. 1981; Abbâs Hasan, *en-Nahvu’l-vâfi*, Dâru’l-Ma’ârif, Mısır, 1974, c. III, s. 557, 558; Abdulganî ed-Dakr, *Mu’cemu’l-kevâ’idu’l-Arabiyye fi’n-Nahv ve’s-Sarf*, Dâru’l-Kâr, Beyrût, 1406/1986, s. 542; Ali Câsim Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-Arabiyye*, el-Mektebetu’l-Vataniyye, Ürdün, 2003, s. 233; Muhammed Sâmî Sâlih et-Tavîl, *Delâletu hurûfi’l-atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi’l-fukahâ*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî’atu’n-Necâhî’l-Vataniyye, 2009, s. 18, 19; Mustafa el-Bekri et-Tib eş-Şeyh el-Hâdi, *Hurûfu’l-ma’âni ve eseruhâ fi istinbâti’l-ahkâmi’ş-şeriatî*, Mecelletu Şeriatî ve’l-Kânun, XXVIII, 1437/2016, s. 304; Ahmet Yüksel, *Arap Dilinde Atf ve Atf Harfleri*, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1999, s. 65; Abdullah Hacibekiroğlu, *Arap Dilinde Edatların Metinde Kurduğu Anlamsal İlişkiler*, s. 88.

¹⁶ es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fi şerhi’l-Cemu’l-cevâmi*, c. III, s. 155; İbn ‘Akîl, *Şerhu İbn ‘Akîl*, c. III, s. 189; İbn Hişâm el-Ensârî, *Katru’n-nedâ ve bellu’s-sedâ*, el-Memleketu’l-Asriyye, Beyrût, 1419/1998, s. 337; İbn Ya’îş, *Şerhu’l-Mufasssal*, c. VIII, s. 90; Muhammed el-Ehdeli, *el-Kevâkibu’d-dürriyye*, 463; el-Mevzi’î, *Mesâbilu’l-ma’âni fi hurûfi’l-ma’âni*, s. 519; Yusuf Akgül, “Serahsî’nin Usul’ü Çerçevesinde Bazı Harflerin/Edatların Fıkhtaki Anlamları”, *Diyanet İlmî Dergi*, c. II, s. 99-121, s. 107; Süleymân Nûr İbrâhîm Adem, *el-Vâv ve envâuhâ fi’n-Nahvi’l-Arabi*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî’atu’s-Sudân, 1437/2016, s. 6; Ahmet Kazım Ürün, *Arap Dilinde Bağlaçlar ve Terkipler*, Esra Yayınları, Konya, 1998, s. 46.

¹⁷ Abbâs Hasan, *en-Nahvu’l-vâfi*, c. III, s. 558.

¹⁸ es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fi şerhi’l-Cem’u’l-cevâmi*, c. III, s. 156; İbn ‘Akîl, *Şerhu İbn ‘Akîl*, s. 189; er-Rummâni, *Ma’âni’l-hurûf*, s. 37; Ahmed b. ‘Adinnu’r el-Mâleki, *Rasfu’l-mebâni fi şerhi hurûfi’l-ma’âni*, Tahk. Ahmed Muhammed el-Harrât, Dâru’l-Kâ’, Dimeşk, 1423/2002, s. 34; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi’l-atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi’l-fukahâ*, s. 20; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-Arabiyye*, s. 234; Mustafa el-Hâdi, *Hurûfu’l-ma’âni ve eseruhâ fi istinbâti’l-ahkâmi’ş-şeriatî*, s. 305.

¹⁹ Câsiye, 45/24. “Bir de şöyle demedektedirler: “Bu dünya hayatımızdan başka bir hayat yoktur. Ölüyoruz, yaşarız. Bizi öldüren ise zamandan başkası değildir.”

²⁰ Kemâluddîn Ebu’l-Berekât Abdurrahmân Muhammed b. Ebû Sa’id el-Enbârî en-Nahvî, *Esrârü’l-Arabiyye*, Tahk. Berekât Yusuf Hebbûd, Şirketü Dâru’l-Erkâm b. Ebi’l-Erkâm, Beyrût, 1420/1999, s. 219.

²¹ İbn ‘Akîl, *Şerhu İbn ‘Akîl*, s. 189.

1. Bir şeyi benzeri (mürâdifi) üzerine atfedebilir. **أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ** "İşte rablerinin lutufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır."²² ve **وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَنِي وَخَزْنِي إِلَى اللَّهِ** "Ya'kûb da şöyle dedi: "Ben acımı ve kederimi ancak Allah'a arz ediyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan gelen bilgiyle biliyorum."²³ âyetlerinde olduğu gibi. "Vâv" atfı edatı birinci ayette **صَلَوَاتٌ/salavât** (dua) ve **رَحْمَةٌ** /rahmet kelimelerini ikinci ayette ise **بَنِي**/acı ve **خَزْنٌ**/keder gibi anlamca yakın olan kelimeleri birbirine bağlamıştır.²⁴

2. Ma'tûfu kendisinden önce gerçekleşen ma'tûfu aleyhe atfedebilir. **وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا** "Andolsun Nûh'u ve İbrâhim'i elçi olarak gönderdik, onların soyundan gelenlere de peygamberlik ve kitap verdik. Onlardan doğru yolu bulanlar olduğu gibi birçoğu da yoldan çıkmış kimselerdir."²⁵ âyetinde olduğu gibi.²⁶

3. Ma'tûfu kendisinden sonra gerçekleşen ma'tûfu aleyhe atfedebilir. **كَذَلِكَ** "Büyük izzet, derin hikmet sahibi olan Allah sana ve senden öncekilere işte böyle vahiy gönderiyor."²⁷ âyetinde olduğu gibi.²⁸

4. Aynı zamanda vuku bulmuş olayları birbiri üzerine atfedebilir. **فَأَنجَيْنَاهُ** "Fakat biz Nûh'u ve gemidekileri kurtardık ve bunu bütün insanlık için bir ibret yaptık."²⁹ âyetinde olduğu gibi.³⁰

²² el-Bakara, 2/157.

²³ Yûsuf, 12/86.

²⁴ es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cemu'l-cevâmi'*, c. III, s. 157; Celâluddin Abdurrahmân es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, Tahk. Fevâz Ahmet Zemerli, Dârul-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrût, 1432/2011, s. 431; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 237; Yüksel, *Arap Dilinde Atf ve Atf Harfleri*, s. 67.

²⁵ Hadîd, 57/26.

²⁶ es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 155; es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431; Abbâs Hasan, *en-Nahvu'l-vâfi*, c. III, s. 559; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi'l 'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*, s. 18; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 233; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 542; Mustafa el-Hâdî, *Hurûfu'l-ma'âni ve eseruhâ fi istinbâti'l-ahkâmi's-şeriatî*, s. 304.

²⁷ Şûrâ, 42/3.

²⁸ es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 155; es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431; Abbâs Hasan, *en-Nahvu'l-vâfi*, c. III, s. 569; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi'l 'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*, s. 18; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 233; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 542; Mustafa el-Hâdî, *Hurûfu'l-ma'âni ve eseruhâ fi istinbâti'l-ahkâmi's-şeriatî*, s. 304.

5. Genel (âmm) olanı özel (hâs) olanın üzerine atfedebilir. رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ "Rabbim! Beni, annemi babamı, inanmış olarak evime girenleri, mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla, zalimleri ise daima helâk et."³¹ âyetinde olduğu gibi. Ayette özelden genele doğru bir dua yapılmıştır.³²

6. Özel (hâs) olanı genel (âmm) olana atfedebilir. مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ "Rabbim! Beni, annemi babamı, inanmış olarak evime girenleri, mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla, zalimleri ise daima helâk et."³³ "حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" "Namazları ve orta namazı aksatmadan kılın, huşû içinde Allah'ın huzurunda durun."³⁴ âyetlerinde olduğu gibi.³⁵

7. Mecrûru civâr üzerine atfedebilir. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا "Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedin, ayaklarınızı da topuk kemiklerine kadar (yıkayın)."³⁶ âyetinde olduğu gibi.³⁷

8. "إِمَّا" edatı ile bitişebilir. إِنَّمَا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا "Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik; artık o isterse şükreden olur, isterse nankör."³⁸ âyetinde ve الْمُنُّ

²⁹ Ankebut, 29/15.

³⁰ es-Suyûti, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431; et-Tavil, *Delâletu hurûfi'l-'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*, s. 18; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 233.

³¹ Nûh, 71/28.

³² es-Suyûti, *Hemu'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cemu'l-cevâmi'*, c. III, s. 157; es-Suyûti, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431; Abbâs Hasan, *en-Nahvu'l-vâfi*, c. III, s. 567; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 236; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 544; Koca, *Arap Dilinde Edatların İşlevselliği*, s. 96; Yüksel, *Arap Dilinde Atf ve Atf Harfleri*, s. 68.

³³ el-Bakara, 2/98.

³⁴ el-Bakara, 2/238.

³⁵ es-Suyûti, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 157; es-Suyûti, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431; İbn Mâlik, *Şerhu't-Teshîl*, c. III, s. 350; Ebû Hayyân, *İrtişâfu'd-darab min lisâni'l-'Arab*, c. II, s. 1983; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 543.

³⁶ Mâide, 5/6.

³⁷ es-Suyûti, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 237; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 543.

³⁸ İnsân, 76/3.

أدبٌ بالمعروفِ إمَّا جهالةٌ وإمَّا سوءُ أدبٍ
cümlesinde olduğu gibi.³⁹

9. İstifhâm hemzisi ile bitişebilir. *أولم ينظروا في ملكوت السموات والأرض وما خلق الله من شيءٍ* “Göklerin ve yerin egemenliği üzerinde, Allah’ın yarattığı her bir nesne üzerinde ve kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceği hususunda hiç kafa yormadılar mı? Ona değilse hangi söze inanacaklar?”⁴⁰ âyetinde olduğu gibi.⁴¹

10. İstidrâk anlamını ifade eden “لكن” edatı ile bitişebilir. *ما كان محمدٌ أباً أحدٍ من رجالكم ولن رسول الله وخاتم النبيين* “Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, fakat o Allah’ın elçisidir ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilmektedir”⁴² âyetinde olduğu gibi.⁴³

11. Ukûd (onlu) sayıları küsuratlarına atfedebilir. *واحدٌ وعشرون* ⁴⁴ ve *ثلاثة و* ⁴⁵ örneklerinde olduğu gibi.

12. Nefy (olumsuzluk) anlamını ifade eden “لا” edatıyla birlikte atf edatı olarak kullanılabilir. *ما قام زيدٌ ولا عمرٌ* ⁴⁶ ve *المؤمن لا يصادق اللئيم ولا المخادع* ⁴⁷ örneklerinde olduğu gibi.

13. Tek bir faille yetinmeyen fillerin ikinci faillerini atfedebilir. *تشارك زيدٌ وعمرٌ* ⁴⁸ ve *اختصم زيدٌ وعمرٌ* ⁴⁹ örneklerinde olduğu gibi.

³⁹ es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fî şerhi’l-Cem’u’l-cevâmi’*, c. III, s. 158; Abbâs Hasan, *en-Nahvu’l-vâfi*, c. III, s. 568; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-‘Arabiyye*, s. 235.

⁴⁰ Araf, 7/185.

⁴¹ Abbâs Hasan, *en-Nahvi’l-vâfi*, c. III, s. 571; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-‘Arabiyye*, s. 235.

⁴² Ahzâb, 33/40.

⁴³ es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fî şerhi’l-Cem’u’l-cevâmi’*, c. III, s. 158; Abbâs Hasan, *en-Nahvu’l-vâfi*, c. III, s. 568; el-Hamed, *ez-Za’bi, el-Mu’cemu’l-vâfi fî edevati’n-nahvi’l-‘Arabî*, Dâru’l-Emel, Ürdün, 1414/1993, s. 350; Yüksel, *Arap Dilinde Atf ve Atf Harfleri*, s. 69.

⁴⁴ es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fî şerhi’l-Cem’u’l-cevâmi’*, c. III, s. 158; Abbâs Hasan, *en-Nahvu’l-vâfi*, c. III, s. 568; ed-Dakr, *Mu’cemu’l-kevâ’idu’l-‘Arabiyye fî’n-Nahv ve’s-Sarf*, s. 543; Koca, *Arap Dilinde Edatların İşlevselliği*, s. 95; Süleymân Nûr, *el-Vâv ve envâuhâ fî’n-Nahvi’l-‘Arabî*, s. 11.

⁴⁵ el-Hamed, *ez-Za’bi, el-Mu’cemu’l-vâfi fî edevati’n-nahvi’l-‘Arabî*, s. 350. Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-‘Arabiyye*, s. 236.

⁴⁶ el-Hamed, *ez-Za’bi, el-Mu’cemu’l-vâfi fî edevati’n-nahvi’l-‘Arabî*, s. 350; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-‘Arabiyye*, s. 238.

⁴⁷ es-Suyûtî, *Hem’u’l-hevâmi’ fî şerhi’l-Cem’u’l-cevâmi’*, c. III, s. 158; İbn Serrâc, *el-Usul fî’n-Nahv*, c. II, s. 259; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-‘Arabiyye*, s. 235; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-‘Arabiyye*, s. 236; Koca, *Arap Dilinde Edatların İşlevselliği*, s. 95; Mustafa el-Hâdî, *Hurûfu’l-ma’âni ve eseruhâ fî istinbâti’l-ahkâmi’-ş-şeriatî*, s. 322; Süleymân Nûr, *el-Vâv ve envâuhâ fî’n-Nahvi’l-‘Arabî*, s. 11; Yüksel, *Arap Dilinde Atf ve Atf Harfleri*, s. 69.

14. Herhangi bir ismi merfu' muttasıl zamir üzerine atfedebilir. ذَهَبْتُ أَنَا وَ سَعِيدٌ
cümlesinde olduğu gibi.⁵⁰

15. İğrâ (muhatapı iyi bir iş yapmaya teşvik etmek) ve tahzîr (muhatapı bir şeyden sakındırmak) üslubunda kullanılır. الصدق و الإخلاص / Doğruluk ve ihlastan ayrılma! ve إِيَّاكَ وَالْخِدَاعَ / Aldatmaktan sakın! cümlelerinde olduğu gibi.⁵¹

16. Gerçekte tesniye veya cemi' olması gereken kelimeleri atfedebilir. Şu şiirde olduğu gibi:

أَقَمْنَا بِهَا يَوْمًا وَيَوْمًا وَ ثَالِثًا   وَ يَوْمًا لَهُ يَوْمُ التَّرْحَلِ خَامِسُ

"Orada bir gün, sonra bir gün daha ve üçüncü gün kaldık. Ve onun için bir gün daha, beşinci gün yolculuk".⁵²

2. "Ev (veya)" Anlamında "vâv":

"Vâv" edatı Türkçede "veya" anlamına gelen "Ev" (وَ) edatı yerine kullanılarak şu anlamları ifade eder:

a. Taksîm/Tafsîl: الكلمة اسمٌ و فعلٌ و حرفٌ / Kelime isim, fiil ve harftir,⁵³ ve الفعل ماضٍ
مُضَارِعٌ وَ أَمْرٌ / Fiil mâzî, muzâri' ve emirdir,⁵⁴ cümlelerinde olduğu gibi kısımlara ayırma anlamını ifade etmiştir.

b. Tahyîr/Tercih: فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَ ثَلَاثًا وَ زَوَاجًا "Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder

⁴⁸ Ebû Hayyân, *İrtişâfu'd-darab min lisâni'l-Arab*, c. II, s. 1982; el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-Arabî*, s. 350.

⁴⁹ es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 156; İbn Mâlik, *Şerhu't-Teshîl*, c. III, s. 350; Ebû Hayyân, *İrtişâfu'd-darab min lisâni'l-Arab*, c. II, s. 1982; İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, c. VIII, s. 91; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 542; Koca, *Arap Dilinde Edatların İşlevselliği*, s. 95; Süleymân Nûr, *el-Vâv ve envâuhâ fi'n-Nahvi'l-Arabî*, s. 10.

⁵⁰ el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-Arabî*, s. 351; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-Arabiyye*, s. 238.

⁵¹ el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-Arabî*, s. 351; Selmân, *Mevsu'ati ma'âni'l-hurûfi'l-Arabiyye*, s. 238.

⁵² es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 158; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-Arabiyye*, s. 236; Yüksel, *Arap Dilinde Atıf ve Atıf Harfleri*, s. 68.

⁵³ es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 160; İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 574; el-Ehdeli, *el-Kevâkibu'd-dürriyye*, s. 463; el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374; el-Mevzî'i, *Mesâbîhu'l-ma'âni fi hurûfi'l-ma'âni*, s. 521; Abbâs Hasan, *en-Nahvu'l-vâfi*, c. III, s. 560.

⁵⁴ el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-Arabî*, s. 350.

Cümlelerin başında gelir⁶⁴ ve kendisinden sonra gelen fiil merfû' olur.⁶⁵ لا تَأْكُلْ يُنْبِئَنَّ لَكُمْ وَتَقْرَأَ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ يُنْبِئَنَّ لَكُمْ وَتَقْرَأَ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ 66, السَّمَكُ وَتَشْرِبُ اللَّبْنَ خَرَجْتُ وَزَيْدٌ جَالِسٌ 67 örneklerinde ve "وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ عَلِيمٌ" 68, "Allah'tan korkun, Allah size öğretiyor, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir." 69 âyetlerinde "vâv" edatı istinâf/ibtidâ cümlesinin başında gelmiştir.⁷⁰

5. Hâl "vâv"ı (vâvu'l-hâl):

Hâl "vâv"ı cümlelerin başında gelir. Müfred ve şibih cümlelerinin başında gelmez.⁷¹ "Dediler ki: قَالُوا لَئِن آكَلَهُ الذَّنْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ 72 وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ 73 "Biz böylesine kalabalık iken onu kurt yerse o zaman gerçekten bize yazıklar olsun!" 73 âyetlerinde⁷⁴ ve "جاء زيدٌ والشمسُ طالعةٌ" 75, "جنتٌ و زيدٌ قائمٌ" 76, "مررتُ بزيدٍ و عمرو جالسٌ" 76 örneklerinde "vâv" edatı hâl konumunda olan isim cümlelerinin başında gelmiştir. Hâl konumunda olan cümlelerin başında gelen "vâv" edatına aynı zamanda "ibtidâiyye vâvı" da denilir.⁷⁸

6. Yemin (kasem) "vâv"ı:

⁶⁴ Hâilil b. Ahmed el-Ferâhidî, *el-Cümel fi'n-Nahw*, Tahk. Fahrüddin Kebâve, Muessesetu'r-Risâle, Beyrût, 1405/1985, s. 285; İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, 80; Ahmed el-Mâlekî, *Rasfu'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 479.

⁶⁵ İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 79.

⁶⁶ el-Firûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374; el-Mevzî'î, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 523.

⁶⁷ Hâilil b. Ahmed, *el-Cümel fi'n-Nahw*, s. 285.

⁶⁸ Hac, 22/5.

⁶⁹ Bakara, 282.

⁷⁰ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 576; Şeyh Zâde, *Şerhu kevâ'idu'l-i'râb*, Tahk. İsmâil Merve, Dâru'l-Fikri'l-Mu'âsir, Beyrût; Dâru'l-Fikir, Dimeşk, 1429/2008, s. 149; Ali b. Muhammed en-Nahvî el-Herevî, *Kitâbu'l-udhiyye fi 'ilmi'l-hurûf*, Tahk. 'Abdulmun'im el-Mellûhî Matbû'atu Mecme'u'l-Lugati'l-'Arabiyye, Dimeşk, 1413/1993, s. 231; el-Mevzî'î, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 523; el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-'Arabî*, s. 351; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi'l-'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*, s. 17; Selmân, *Mevsu'ati ma'ânî'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 238.

⁷¹ el-Galâyîni, *ed-Durûsu'l-'Arabiyye*, c. III, s. 103.

⁷² el-Bakara, 2/30. "Onlar, "Biz seni eksiksiz bilirken ve durmadan övgü ile tenzih ederken orada fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?" dediler."

⁷³ Yûsuf, 12/14.

⁷⁴ es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 431.

⁷⁵ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 577; el-Mâlekî, *Rasfu'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 480; Şeyh Zâde, *Şerhu kevâ'idu'l-i'râb*, s. 150; İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 80; Selmân, *Mevsu'atu ma'ânî'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 239.

⁷⁶ er-Rummânî, *Ma'ânî'l-hurûf*, s. 38; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi'l-'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*, s. 17.

⁷⁷ ez-Zeccâci, *Hurûfu'l-ma'ânî*, s. 37.

⁷⁸ İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 80; el-Mevzî'î, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 523.

Kasem “vâv”⁷⁹ أقسمت بالله “Bâ” (ب) harfinden ‘ıvaz olarak gelir ve kasem anlamını ifade eder.⁷⁹ Kendisinden sonra gelen isim mecrûr olur.⁸⁰ Fiilden ‘ıvaz olarak geldiğinden fiille birlikte zikredilmez. İbn Keysan’a göre ise fiille birlikte zikredilebilir.⁸¹

Yemin anlamını ifade eden “vâv” edatı sarih ismin başında gelir ve bir mahzûfa ilintili olur.⁸² والله kelimesinde ve الطور و كتاب و Tûr’a, açık sahifeler üzerine yazılı kitaba, beytülma’mûra, yükseltilmiş tavana, kaynayan denize andolsun ki, rabbinin azabı mutlaka gerçekleşecektir.”⁸³ والشمس و ضحاها “Yemin olsun, güneşe ve kuşluğuna”⁸⁴ ve والقران الحكيم “Hikmet dolu Kur’an’a andolsun ki, sen kesinlikle dosdoğru bir yolda yürümek üzere gönderilmiş peygamberlerden birisin”⁸⁵ âyetlerinde geçen “vâv” edatı kasem anlamında kullanılmıştır”⁸⁶ والتين و الزيتون “Yemin olsun incire ve zeytine”⁸⁷ âyetinde olduğu gibi yemin anlamını ifade eden “vâv” edatından sonra ikinci bir “vav” harfinin gelmesi durumunda ikincisi atıf olur.⁸⁸

7. “Ma’a” anlamundaki “vâv”:

Peygamberimiz (s.a.v)’in الساعة كهاتين و بعثت و /Ben ve kıyamet şu ikisi gibi (yakın) gönderildim⁸⁹, hadîsinde⁹⁰ و الطيالة و جاء البرد و الجبل, ⁹¹ سار عليّ و الجبل, ⁹² سرت و النيل⁹³ (yakın) gönderildim⁸⁹, hadîsinde⁹⁰ و الطيالة و جاء البرد و الجبل, ⁹¹ سار عليّ و الجبل, ⁹² سرت و النيل⁹³, “vâv” edatı birliktelik (المعجة) anlamını ifade eder. “Vâv”

⁷⁹ er-Rummâni, *Ma’âni’l-hurûf*, s. 38; İbn Ya’îş, *Şerhu’l-Mufassal*, IX, s. 32; Şeyh Zâde, *Şerhu kevâidu’l-i-râb*, s. 153; el-Mâlekî, *Rasfu’l-mebânî fi şerhi hurûfi’l-ma’âni*, s. 483; Süleymân Nûr, *el-Vâv ve envâuhâ fi’n-Nahvi’l-Arabî*, s. 72.

⁸⁰ Hâlîl b. Ahmed, *el-Cümel fi’n-Nahv*, 287; İbn Hişâm, *Hallu’l-ma’âkid*, 81; el-Mevzî’î, *Mesâbîhu’l-ma’âni fi hurûfi’l-ma’âni*, s. 525.

⁸¹ Şeyh Zâde, *Şerhu kevâidu’l-i-râb*, s. 153.

⁸² İbn Hişâm, *Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e-ârib*, c. I, s. 580; İbn Hişâm, *Hallu’l-ma’âkid*, s. 81; el-Firûzâbâdi, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhit*, s. 1374.

⁸³ Tûr, 52/1, 2.

⁸⁴ Şems, 91/1.

⁸⁵ Yasîn, 1.

⁸⁶ Ahmed el-Mâlekî, *Rasfu’l-mebânî fi şerhi hurûfi’l-ma’âni*, s. 483.

⁸⁷ Tîn, 95/1.

⁸⁸ İbn Hişâm, *Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e-ârib*, c. I, s. 580; İbn Hişâm, *Hallu’l-ma’âkid*, s. 81; el-Firûzâbâdi, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhit*, s. 1374.

⁸⁹ Müslim, *Cuma’*, 43.

⁹⁰ el-Mevzî’î, *Mesâbîhu’l-ma’âni fi hurûfi’l-ma’âni*, s. 521.

⁹¹ ez-Zeccâci, *Hurûfi’l-ma’âni*, s. 37.

⁹² İbn Hişâm, *Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e-ârib*, c. I, s. 1577; Şeyh Zâde, *Şerhu kevâidu’l-i-râb*, 151; el-Firûzâbâdi, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhit*, 1374; el-Hamed, *ez-Za’bi, el-Mu’cemu’l-vâfi fi edvati’n-nahvi’l-Arabî*, 352; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi’l-’atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi’l-fukahâ*, 17; Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-Arabîyye*, s. 239.

⁹³ el-Galâyîni, *ed-Durûsu’l-Arabîyye*, s. 77.

edatından sonra gelen isim irâb bakımından "me'ûlu ma'ah" konumundadır.⁹⁴ Cürçânî'ye göre bu ve benzeri örneklerde "vâv" edatı nasb amelini işler.⁹⁵ Zeccâc'a göre vâv harfinden sonra takdir edilmiş bir fiille mansubtur. Abdulkâhîr'e göre vâv harfi nasb amelî işlemiştir. Ahfeş'e göre ise "vâv" edatından sonraki kelime zarfiyet üzere mansubtur.⁹⁶

8. Rubbe "vâv"ı:

و بِلْدِ دَخَلْتُ⁹⁷ örneğinde olduğu gibi sadece nekire (belirsiz) olan kelimelerin başında gelir⁹⁸ ve kendisinden sonra gelen isim mecrûr olur.⁹⁹ Bazı Kûfe ekolü mensuplarına göre "vâv" edatı cerr amelini işler. İbn Hişâm'a göre ise "vâv" edatı atf görevini görür, mukadder "رَبِّ" edatı ise cerr amelini işler.¹⁰⁰

9. Sekiz (semâniye) "vâv"ı:

Harîrî, İbn Haleveyh ve es-Sa'lebî gibi dil bilginleri "vâv" harfinin sekiz sayının başında geldiğini iddia etmişler ve görüşlerini şu şekilde delillendirmişlerdir: "Araplar sayı saydıklarında yedi sayısının tam sayı ondan sonra gelen cümlede ise istinâf/başlangıç cümlesi olduğunu belirtmek için yedi sayısından sonra "vâv" harfini zikrederler."¹⁰¹ وَيَقُولُونَ سَبْعَةً وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ "Onlar yedi kişidir, sekizincisi köpekleridir" diyecekler."¹⁰² وَأَنْكَارًا "Eğer sizi boşayacak olursa rabbi ona, sizin yerinize sizden daha iyi olan, Allah'a teslimiyet gösteren, yürekten inanan, içtenlikle itaat eden, tövbe eden, kulluk eden, dünyada yolcu gibi yaşayan, dul ve bâkire eşler verebilir."¹⁰³ وَ نَاهُونَ¹⁰⁴ "O tövbe-kârlar, ibadet edenler, hamdedenler, dünyada yolcu

⁹⁴ İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 80; er-Rummâni, *Ma'âni'l-hurûf*, s. 37; el-Herevî, *Kitâbu'l-udhiyye fi 'ilmi'l-hurûf*, s. 232; Ahmed el-Mâleki, *Rasfu'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-ma'âni*, s. 483.

⁹⁵ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 1577; İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 80.

⁹⁶ Şeyh Zâde, *Şerhu kevâidu'l-râb*, s. 151.

⁹⁷ er-Rummâni, *Ma'âni'l-hurûf*, s. 38.

⁹⁸ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 581; Şeyh Zâde, *Şerhu kevâidu'l-râb*, s. 153; el-Firûzâbâdi, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374.

⁹⁹ el-Mevzi'î, *Mesâbîhu'l-ma'âni fi hurûfi'l-ma'âni*, s. 525.

¹⁰⁰ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 580, 581; İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 81.

¹⁰¹ es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 432; İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 582; İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 82; el-Mevzi'î, *Mesâbîhu'l-ma'âni fi hurûfi'l-ma'âni*, s. 529; et-Tavîl, *Delâletu hurûfi'l-'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*, s. 17; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-Arabiyye*, s. 240.

¹⁰² Kehf, 18/22.

¹⁰³ Tahrîm, 66/5. "Eğer sizi boşayacak olursa rabbi ona, sizin yerinize sizden daha iyi olan, Allah'a teslimiyet gösteren, yürekten inanan, içtenlikle itaat eden, tövbe eden, kulluk eden, dünyada yolcu gibi yaşayan, dul ve bâkire eşler verebilir."

gibi yaşayanlar, rükûa varanlar, secde edenler, iyiliği teşvik edip kötülükten alıkoyanlar, Allah'ın sınırlarını gözetenler; müjdele o müminleri!" ve فَتَحَتْ أَبْوَابَهَا "Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da gruplar halinde cennete sevkedilecek. Nihayet oraya vardıklarında cennetin kapıları açılmış olacak"¹⁰⁵ âyetlerinde "vâv" edatı sekizinci ismin başında gelmiştir.¹⁰⁶

10. Ziyâde "vâv":

Kûfe ekolüne mensup dil bilginleri ve Ahfeş bazı hallerde "vâv" edatının zâid olarak geldiğini iddia etmişlerdir.¹⁰⁷ Basra ekolü mensuplarına göre ise "vâv" edatı zaid olarak gelmez.¹⁰⁸ "Vâv" edatı zâid olarak geldiği zaman tekîd anlamını ifade eder.¹⁰⁹ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهَ لِلْحَبِيبِ وَتَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمَ "Her ikisi de (ilâhî buyruğa) teslim olunca ve babası onu yüzüstü yatırınca Ey İbrâhim! diye ona seslendik"¹¹⁰ ve حَتَّى إِذَا جَاءَهَا وَفَتَحَتْ أَبْوَابَهَا¹¹¹ âyetlerinde "vâv" harfi zâid olarak gelmiştir.¹¹²

11. Müzekker çoğul zamiri olan "vâv":

وَأَسْرُوا¹¹³ "اِكْلُونِي الْبِرَاعِيثُ"¹¹⁴, "الرِّجَالُ قَامُوا"¹¹⁵, "تَخْرُجُونَ", "يَقُومُونَ" "O zalimler, "Bu da sizin gibi sadece bir insan değil midir? Şimdi siz göz göre göre büyüye mi kapılıyorsunuz?" diye gizlice

¹⁰⁴ Tevbe 9/112. "O tövbeârlar, ibadet edenler, hamdedenler, dünyada yolcu gibi yaşayanlar, rükûa varanlar, secde edenler, iyiliği teşvik edip kötülükten alıkoyanlar, Allah'ın sınırlarını gözetenler; müjdele o müminleri!"

¹⁰⁵ Zümer, 39/73.

¹⁰⁶ es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 161; es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 432; er-Rummâni, *Ma'âni'l-hurûf*, s. 40; Ahmed el-Mâleki, *Rasfu'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 488; el-Mevzî'i, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 529.

¹⁰⁷ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 581.

¹⁰⁸ Ebu'l-Feth Osmân İbn Cinnî, *el-Hasâis*, Tahk. Muhammed Ali en-Neccâr, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Mısır, tsz, c. II, s. 462.

¹⁰⁹ İbn Hişâm, *Hallu'l-ma'âkid*, s. 82.

¹¹⁰ Saffât, 37/103, 104.

¹¹¹ Zümer, 39/71. "Gerçekleri inkâr etmiş olanlar gruplar halinde cehenneme sevkedilecek; nihayet oraya vardıklarında cehennem kapıları açılacak, bekçileri onlara, "İcinizden, size rabbinizin âyetlerini okuyup duyuran ve böyle bir günle karşılaşacağınızı bildirerek sizi uyaran bir elçi gelmedi mi?" diye soracak."

¹¹² es-Suyûtî, *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*, c. III, s. 161; es-Suyûtî, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an*, s. 432; İbn Mâlik, *Şerhu'l-Teshîl*, c. III, s. 355; İbn Ya'îs, *Şerhu'l-Mufâssal*, c. VIII, s. 93; Şeyh Zâde, *Şerhu Kevâ'idu'l-i'râb*, s. 154; el-Herevî, *Kitâbu'l-udhiyye fi 'ilmi'l-hurûf*, s. 234; el-Mevzî'i, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 526; Abbâs Hasan, *en-Nahvu'l-vâfi*, c. III, s. 569, 570.

¹¹³ Hâilî b. Ahmed, *el-Cümel fi'n-Nahv*, s. 289.

¹¹⁴ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 585; el-Firüzâbâdi, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374.

¹¹⁵ Ahmed el-Mâleki, *Rasfu'l-mebânî fi şerhi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 495.

fısıldaşmaktalar.”¹¹⁶ وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِئْتَنَةً فَعَمُوا وَصَمُوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ

“Başlarına bir felâketin gelmeyeceğini sanıp kör ve sağır kesildiler. Sonra Allah tövbelerini kabul buyurdu. Sonra içlerinden birçoğu yine görmezden ve duymazdan geldiler. Allah onların yaptıklarını görmektedir.”¹¹⁷ âyetlerinde “vâv” harfi müzekker çoğul zamiri olarak gelmiştir.¹¹⁸ Müzekker çoğul zamiri olarak gelen “vâv” harfi İbn Hişâm’a göre isim, Ahfeş ve Mâzîni’ye göre ise harfdir.¹¹⁹

12. Hatırlama (tezekkür) “vâv”ı:

“زيد” cümlesini söylemek isteyen kişinin “زيد” kelimesini hatırlamaması durumunda unuttuğu kelimeyi hatırlamak için kelimeyi “يقومو” şeklinde uzatmak ister. Bu gibi durumlarda zikredilen vâv’ın tezekkür vâv’ı olduğu söylenmiştir.¹²⁰

13. İnkâr “vâv”ı:

“ومن يغفر الذنوب إلا الله” “Zaten günahları Allah’tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler”¹²¹ âyetinde¹²² ve “قام الرجل” cümlesinden sonra zikredilen “الرجلوه” kelimesinde geçen “vâv” harfi inkâr vâv’ıdır.¹²³

14. Vakıt “vâv”ı:

Hâl “vâv”ına yakın bir anlam ifade eder. “اعمل و انت صحيح” örneğinde zikredilen “vâv” edatı vakit anlamını ifade eder.¹²⁴

15. Çevirme “vâv”ı:

“اخ” kelimesinin nisbesi “أخوي” şeklinde yapılırken “vav” harfi zikredilir.¹²⁵

16. Fark “vâv”ı:

¹¹⁶ Enbiyâ, 21/3.

¹¹⁷ Mâide, 5/71.

¹¹⁸ es-Suyûtî, *el-İtkân fi ’ulûmi’l-Kur’an*, s. 432.

¹¹⁹ İbn Hişâm, *Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e’ârib*, c. I, s. 1585; el-Fîrûzâbâdî, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhit*, s. 1374.

¹²⁰ İbn Hişâm, *Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e’ârib*, c. I, s. 1589.

¹²¹ Al-i İmrân, 3/135.

¹²² Selmân, *Mevsu’atu ma’âni’l-hurûfi’l-Arabiyye*, s. 241.

¹²³ İbn Hişâm, *Muğni’l-lebîb ‘an kutubi’l-e’ârib*, c. I, s. 1589.

¹²⁴ el-Fîrûzâbâdî, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhit*, s. 1374.

¹²⁵ el-Fîrûzâbâdî, *Mu’cemu’l-kâmûsu’l-muhit*, s. 1374.

“عمرو” ve “عُمر” kelimelerinin okunuşunu birbirinden ayırmak için gelir. Hakezâ “أولئك” kelimesini “إليك” kelimesinden ve “أولي” kelimesini de “إلي” kelimesinden ayırmak için de “vâv” edatı zikredilir.¹²⁶

17. İşbâ' (dolgu) “vâv”ı:

“الْبُرُقُوعُ” sözcüğünde geçen “vâv” edatı işbâ’ “vâv”ıdır.¹²⁷

18. Nudbe “vâv”ı:

“وازيد” kelimesinde “vâv” edatı nudbe edatı olarak kullanılmıştır.¹²⁸

19. İ'râb “vâv”ı:

“أخوك”, “أبوك”, “المؤمنون” örneklerinde geçen “vâv” edatı i'râb vâvidir.¹²⁹

20. “Bâ” (ب) harf-i cerri anlamında “vâv”:

بِعَثُ الشَّاءِ شَاءَ وِ دَرَهْمًا / أنت أعلم و مالك
örneklerinde “vâv” edatı “Bâ” (ب) harf-i cerri anlamında kullanılmıştır.¹³¹

21. Lâm-ı talîl (ل) anlamında “vâv”:

فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نَكْذِبُ بآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ “Onların ateşin karşısında durdurulup "Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak" dediklerini bir görsen!”¹³² âyetinde “vâv” edatı ta'lîl anlamında kullanılmıştır.¹³³

22. Medih “vâv”ı:

¹²⁶ el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabîyye*, s. 241.

¹²⁷ el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374.

¹²⁸ Hâlîl b. Ahmed, *el-Cümel fi'n-Nahv*, s. 287; ez-Zeccâcî, *Hurûfu'l-ma'âni*, s. 38.

¹²⁹ Hâlîl b. Ahmed, *el-Cümel fi'n-Nahv*, s. 289.

¹³⁰ el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374; el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edeoati'n-nahvi'l-Arabî*, s. 351; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabîyye*, s. 238.

¹³¹ el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374; el-Herevî, *Kitâbu'l-udhiyye fi 'ilmi'l-hurûf*, s. 232; el-Mevzî'î, *Mesâbîhu'l-ma'âni fi hurûfi'l-ma'âni*, s. 523.

¹³² Enâm, 6/27. “Onların ateşin karşısında durdurulup "Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak" dediklerini bir görsen!”

¹³³ el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1374.

Medih uslûbunda kullanılır. رجلٍ وأبي صاحبك وأبي رجلٍ gibi.¹³⁴

23. İtirâziyye "vâv"ı:

İtirâziyye (ara) cümlesinin başında gelir. -ورعك الله - واليديك örneğinde olduğu gibi.¹³⁵

24. İdrâb anlamını ifade eden "بل" Anlamındaki "vâv"ı:

وَأَرْسَلْنَا إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ "Bir defa daha onu yüz bin ya da daha fazla kişiye elçi olarak gönderdik"¹³⁶ ve ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً "Bundan sonra kalpleriniz yine katılaştı; artık kalpleriniz taş gibi, hatta daha da katıdır."¹³⁷ âyetlerinde "vâv" edatı bilakis anlamını ifade eden "بل" anlamında kullanılmıştır. Birinci âyet بَل يَزِيدُونَ, ikinci âyet ise بَل أَشَدُّ takdirindedir.¹³⁸

25. Çevirme (sarf) "vâv"ı:

Sarf "vâv"ı mansûb muzârî' fiilin başında gelir ve muzârî' fiili sarîh bir isim veya müevvel bir isim üzerine atfeder. Kûfe ekolüne mensup dil bilginleri bu vâv'ı "sarf vâv"ı diye isimlendirmişler ve "vâv" edatının nasb amelini işlediği görüşünü savunmuşlardır.

و لَيْسَ عِبَاءَةً وَ تَقَرَّ عَيْنِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ لُبْسِ الشُّقُوفِ

"Hırka giyip gözlerimin aydınlık olması bana şeffaf, parlak elbiseler giymekten daha sevimlidir."¹³⁹

لَا تَنْهَ عَنْ خُلُقِي وَ تَأْتِي مِثْلَهُ عَارٌّ عَلَيْكَ إِذَا فَعَلْتَ عَظِيمٌ

"Bir ahlâkın yapılmamasını öğütlerken öbür taraftan bunu yapmaya kalkışma. Böyle yapman senin için büyük bir kusur olur." Bu şiirlerde geçen vâv"

¹³⁴ Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 241.

¹³⁵ Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 241.

¹³⁶ Saffât, 37/147.

¹³⁷ el-Bakara, 2/74.

¹³⁸ Hâlîl b. Ahmed, *el-Cümel fi'n-Nahv*, s. 293.

¹³⁹ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e-ârib*, c. I, s. 578; Selmân, *Mevsu'atu ma'âni'l-hurûfi'l-'Arabiyye*, s. 239; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 544.

edatı muzâri' fiili sarîh bir isme atfetmiştir.¹⁴⁰ **وَلَمَّا يَغْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمِ الصَّابِرِينَ**¹⁴¹ "Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri ortaya çıkarmadan ve sabredenleri belirlemeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz?"¹⁴¹ âyetinde ise "vâv" edatı muzâri' fiili müevvel bir isme atfetmiştir.¹⁴²

Basra ekolü mensuplarına göre muzâri fiil "vâv" edatıyla mansuptur. Kûfe ekolü mensuplarına göre ise muzâri fiil mukadder (gizli) bir "أَنَّ" edatıyla mansuptur.¹⁴³

Sonuç

Nahiv alimlerinin isim ve fiilin dışında üçüncü kelime çeşidi olarak ele aldığı mana harfleri (hurufu'l-meânî) vardır. Bunlara tek başına bir anlam taşımayıp diğer kelimelerle (isim ve fiillerle) birlikte kullanıldıklarında anlam bildirmeleri sebebiyle "mana harfleri" denildiği gibi isimleri fiillere bağladıkları veya fiiller ile isimler arasında anlam ilişkisi kurulmasında vasıta görevi yaptıkları için "edevât" adı da verilir.

Bu edatlardan kullanımı geniş olanlardan birisi de "vâv" harfidir. "Vâv" edatı ma'tûf ile ma'tûfu aleyh arasında birliktelik (musâhebe), öncelik (kabliyyet) ve (ba'diyyet) gibi bir sıralamaya tabi tutulmaksızın hükümde mutlak ortaklık (iştirâk/mutlak cem') anlamını ifade eder. "Vâv" edatı morfolojik yapı değişikliği çerçevesinde söyleniş hafifliği sağlamak gibi amaçlarla hemze, elif, yâ ve tâ'ya dönüşebilir. "أَنَّ", istifhâm hemzesi ve istidrâk anlamını ifade eden "كُنْ" edatı ile birlikte zikredilebilir. Kûfe ekolü dil bilginlerinin "vâv" edatı tertîb anlamını ifade eder görüşü dil bilginlerinin çoğunluğu tarafından kabul görülmemiştir.

"Vâv" edatının cümle içerisinde ifade ettiği anlamlar şunlardır: Atf "vâv"ı, "Ev (veya)" Anlamında "vâv", Muzâri fiili nasbden atf "vâv"ı, Söz başı

¹⁴⁰ el-Fîrûzâbâdî, *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*, s. 1375; er-Rummânî, *Ma'ânî'l-hurûf*, s. 39; ez-Zeccâcî, *Hurûfu'l-ma'ânî*, s. 37; el-Herevî, *Kitâbu'l-udhiyye fi 'ilmi'l-hurûf*, s. 233; el-Mevzî'î, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 525; el-Hamed, *ez-Za'bi, el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-Arabî*, s. 352; Selmân, *Mevsu'atu ma'ânî'l-hurûfi'l-Arabiyye*, s. 239; ed-Dakr, *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-Arabiyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*, s. 545; Feyyâd, *İstihdâmu'l-hurûfi'l-Arabiyye*, s. 118.

¹⁴¹ Al-i İmrân, 3/142. "Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri ortaya çıkarmadan ve sabredenleri belirlemeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz?"

¹⁴² İbn Hişâm, *Muğni'l-lebib 'an kutubi'l-e'ârib*, c. I, s. 1578; el-Mevzî'î, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 525.

¹⁴³ el-Mevzî'î, *Mesâbilu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*, s. 525.

(istinâf/ibtidâ/başlangıç) "vâv"ı, Hâl "vâv"ı (vâvu'l-hâl), Yemin (kasem) "vâv"ı, "Ma'a" anlamındaki "vâv", Rubbe "vâv"ı, Sekiz (semâniye) "vâv"ı, Ziyâde "vâv"ı, Müzekker çoğul zamiri olan "vâv", Hatırlama (tezekkür) "vâv"ı, İnkâr "vâv"ı, Vakit "vâv"ı, Çevirme "vâv"ı, Fark "vâv"ı, İşbâ' (dolgu) "vâv"ı, Nidâ "vâv"ı, İ'râb "vâv"ı, "Bâ" (ب) harf-i cerri anlamında "vâv", Lâm-ı ta'lîl (ل) anlamında "vâv", Medih "vâv"ı, İtirâziyye "vâv"ı, İdrâb anlamını ifade eden "ب" Anlamında "vâv", Çevirme (sarf) "vâv"ı.

Kaynakça

Âdem, Süleymân Nûr İbrâhim. *el-Vâv ve envâ'uhâ fi'n-Nahvi'l-'Arabî*. Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atu's-Sûdân, 1437/2016.

Akgül, Yûsuf. "Serahsî'nin Usul'ü Çerçevesinde Bazı Harflerin/Edatların Fıkıhtaki Anlamları". *Diyanet İlmi Dergi*, 2/149, ss. 99-121.

Dakr, Abdulganî. *Mu'cemu'l-kevâ'idu'l-'Arabîyye fi'n-Nahv ve's-Sarf*. Dâru'l-Kâr, Beyrût, 1406/1986.

Durmuş, İsmail. "Harf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. TDV Yayınları, İstanbul, 1997.

Durmuş, İsmail. "Vâv", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42, TDV Yayınları, İstanbul, 2012, 574.

Ehdeli, Muhammed b. Ahmed b. Abdulbârî. *el-Kevâkibu'd-dürriyye*. Muessesetu'l-Kutubi's-Sekkâfiyye, Beyrût, 1433/2012.

el-Enbârî, Kemâluddîn Ebu'l-Berekât Abdurrahmân Muhammed b. Ebû Sa'îd en-Nahvî. *Esrâru'l-'Arabîyye*. Tahk. Berekât Yûsuf Hebbûd. Şirketu Dâru'l-Erkâm b. Ebi'l-Erkâm, Beyrût, 1420/1999.

Feyyâd, Süleyman Feyyâd. *İstihdâmu'l-hurûfi'l-'Arabîyye*. Dâru'l-Merih, Riyâd, 1418/1998.

el-Fîrûzâbadî, Mecduddîn Muhammed b. Ya'kûb. *Mu'cemu'l-kâmûsu'l-muhit*. (tert: Halil Memûn Şeyhâ. Dâru'l-Ma'rife), Beyrût, 1430/2009.

Galâyîni, Mustafâ. *ed-Durûsu'l-'Arabîyye*. (tnk: 'Abdulmun'im Hefâce. el-Memleketu'l-'Asriyye), Beyrût, 1414/1994.

Hacibekiroğlu, Abdullah. *Arap Dilinde Edatların Metinde Kurduğu Anlamsal İlişkiler*. Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Hâdi, Mustafa el-Bekri et-Tîb eş-Şeyh. *Hurûfu'l-ma'ânî ve eseruhâ fi istinbâti'l-ahkâmi's-şeri'ati*. Mecelletu Şeri'ati ve'l-Kânun, 28, 1437/2016.

Halîl b. Ahmed, el-Ferâhidî. *el-Cümel fi'n-Nahv*. (Tahk. Fahrüddîn Kebâve), Muessesetu'r-Risâle, Beyrût, 1405/1985.

Hamed, Alî Tefvîk; Ez-Za'bî, Yûsuf Cemîl. *el-Mu'cemu'l-vâfi fi edevati'n-nahvi'l-'Arabî*. Dâru'l-Emel, Ürdün, 1414/1993.

Hamlâvî, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed. *Şazel-'arf fi fenni's-Sarf*. (Tahk. Muhammed b. Ferîd), Mektebetu't-Tevfikiyye, Kâhire, tsz.

Han, Muhammed. "Arap Dilinde Edatların Yapı ve Fonksiyonları". Çev. Abdullah Hacibekiroğlu. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14, 2015, ss. 129-140.

Hasan, Abbâs. *en-Nahvu'l-vâfi*. Dâru'l-Ma'ârif, Mısır, 1974.

İbn 'Akîl, Bahâuddîn Abdullâh el-'Ukaylî el-Hemedânî el-Mısırî. *Şerhu İbn 'Akîl*. (Talk. Kâsım eş-Şemmâi er-Reffâ'î), Dâru'l-Kalem, Beyrût, tsz.

İbn Cinnî, Ebu'l-Feth Osmân. *el-Hasâis*. Tahk. Muhammed Alî en-Neccâr. el-Mektebetu'l-'İlmiyye, Mısır, tsz.

İbn Hişâm, Cemâluddîn el-Ensârî. *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârib*. (Tahk. el-Fâhûrî), Dâru'l-Cil, Beyrût, 1411/1991.

İbn Hişâm, Cemâluddîn el-Ensârî, *Hallu'l-ma'âkid*. Salah Bilici Kitabevi Yayınları, İstanbul, tsz.

İbn Mâlik, Cemâluddîn Muhammed Abdullâh b. Abdullâh et-Tâi el-Ceyyânî el-Endelûsî. *Şerhu't-Teshîl*. (Tahk. Abdurrahmân es-Seyyid, Muhammed Bedevî el-Mahtûn), Hicr Li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1410/1990.

İbn Serrâc, Ebû Bekr Muhammed b. Sehl en-Nahvî el-Bağdâdî. *el-Uşûl fi'n-Nahv*. (Tahk. Abdu'l-Hüseyn el-Fetelî), Muessesetu'r-Risâle, Beyrût, 1417/1996.

İbn Ya'îş, Muvaffikuddîn Ya'îş b. Alî en-Nahvî. *Şerhu'l-Mufasssal. İdâretu't-Tibâ'atu'l-Muniriyye*, Mısır, tsz.

Kaçar, Halil İbrahim. "Arapça'da Meâni (semantik) Açısından Atıf (bağlama) Edatları". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/2, 2012, ss. 163-191.

Koca, Güler. *Arap Dilinde Edatların İşlevselliği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

el-Mâlekî, Ahmed b. 'Adinnu'r. *Rasfu'l-mebânî fi şerhi Hurûfi'l-ma'ânî*. (Tahk. Ahmed Muhammed el-Harrât), Dâru'l-Kâ', Dimeşk, 1423/2002.

Meylânî, Muhammed b. Abdirrahîm. *Şerhu'l-Muğnî*. 1390.

Mevzî'î, Muhammed b. Alî b. İbrâhîm b. el-Hatîb. *Mesâbîhu'l-ma'ânî fi hurûfi'l-ma'ânî*. (Tahk. 'Aid b. Nafi' b. Hasifullâh el-'Umerî), Dâru'l-Menâd, 1414/1993.

er-Râcihi, Abduhu'r. *et-Tatbîku's-sarfi*. Dâru'n-Nehdeti'l-'Arabiyye, Beyrût, 1426/2004.

er-Rummânî, Ebu'l-Hasan Alî b. İsa en-Nahvî. *Ma'ânî'l-hurûf*. (Tahk. İrfân b. Selim el-Eşâ Hassüne ed-Dimeşki) el-Mektebetu'l-'Asriyye, Beyrût, 1426/2005.

Selmân, Alî Câsim. *Mevsû'âtu ma'ânî'l-hurûfi'l-'Arabiyye*. el-Mektebetu'l-Vataniyye, Ürdün, 2003.

Sibeveyh, Ebû Bişr Ömer b. Osmân b. Kanber. *el-Kitâb*, (Tahk. Abdusselâm Muhammed Hârûn), Mektebetu'l-Hancî, Kâhire; Dâru'r-Rifâ'i, Riyâd, 1402/1982.

es-Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *Hem'u'l-hevâmi' fi şerhi'l-Cem'u'l-cevâmi'*. (Tahk. Ahmed Şemsuddîn), Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrût, 1418/1998.

es-Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'ân*. (Tahk. Fevvâz Ahmet Zemerli), Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrût, 1432/2011.

Şeyhzâde, *Şerhu Kevâ'idu'l-i'râb*. (Tahk. İsmâil Merve), Dâru'l-Fikri'l-Mu'âsir, Beyrût; Dimeşk, Dâru'l-Fikir, 1429/2008.

Tavîl, Muhammed Sâmi Sâlih. *Delâletu hurûfi'l 'atfi ve eseruhâ fi ihtilâfi'l-fukahâ*. Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atu'n-Necâhi'l-Vataniyye, 2009.

Ürün, Ahmet Kazım. *Arap Dilinde Bağlaçlar ve Terkipler*. Esra Yayınları, Konya, 1998.

Yüksel, Ahmet. *Arap Dilinde Atf ve Atf Harfleri*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1999.

Zeccâcî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân b. İshâk. *Hurûfu'l-ma'ânî*. (Tahk. Ali Tevfik el-Hamad), Müessesetu'r Risâle, Ürdün, 1406/1986.